

Differentiëren in alle talen

Differentiëren in taalvakken is een pittige uitdaging in onze klassen. Moedertaalsprekers zitten vaak samen met niet-moedertaalsprekers in eenzelfde klasgroep. Dat maakt het boeiend, maar evident is het zeker niet. Hoe kun je als taalleerkracht aan de slag? Een interessante tocht langs allerlei opvattingen, inzichten en conclusies over differentiatie levert een aantal intrigerende inzichten op. **Jan Royackers**

Over de auteur

JAN ROYACKERS

was 9 jaar leraar Frans in het Paridaensinstituut in Leuven. Daarna ging hij aan de slag bij Schoolmakers en het Steunpunt Diversiteit en Leren van de UGent.

WAT IS DIFFERENTIATIE?

Wat verstaan we precies onder differentiatie? Het is al snel duidelijk dat differentiatie niet gelijk staat aan een set van werkvormen die je kant-en-klaar kunt toepassen. In eerste instantie is differentiatie het bewustzijn dat er verschillen zijn tussen je leerlingen en de bereidheid om daar rekening mee te houden waar dat relevant is. Differentiatie stelt het groeiproces van elke leerling centraal, niet enkel van de gemiddelde leerling die perfect past in de *prefab* handboekles. Het doel van differentiatie is uiteindelijk om elke leerling zoveel mogelijk bij te leren, dat zo efficiënt mogelijk te laten verlopen en de leerling dat zo graag mogelijk te laten doen.

DIFFERENTIEER WANNEER HET RELEVANT IS

Is het wel relevant om in deze specifieke les te gaan differentiëren? Dat is een cruciale vraag om je als leerkracht te stellen. Een gedifferentieerde les is niet noodzakelijk beter dan een les waarin je niet differentieert. Wat wel noodzakelijk is in een les, is dat voldaan wordt aan een checklist van randvoorwaarden: het leren in de klas gebeurt efficiënt, effectief en in een aangenaam klimaat. Daardoor is het belangrijk dat de leraar waakt over een warme band met de leerlingen, dat er onderling respect is, dat de instructies, doelen en verwachtingen duidelijk zijn en dat daar consequent naar gehandeld wordt, en dat er in de klas rust en structuur heerst, zowel wat het volume, het materiaal, het tijdsbeheer en de klasopstelling betreft. Dergelijke zaken vormen de fundamenten voor eender welke les.

VERSCHILLEN VERGROTEN OF UITVLAKKEN

Door te differentiëren kan je er bewust of onbewust voor zorgen dat de verschillen tussen je leerlingen groter worden, kleiner worden of gelijk blijven. Differentiatie staat dus niet automatisch gelijk aan het feit dat elke leerling altijd een eigen leertraject moet krijgen en zijn eigen weg op gaat. Zoiets heet divergerende differentiatie: leerlingen groeien uit elkaar. Dat is niet altijd nodig, en vaak zelfs niet wenselijk. Je kan evengoed met alle leerlingen naar dezelfde doelen toewerken, maar de weg ernaartoe laten verschillen voor leerlingen. Of je kan volop de kracht benutten van een open leergesprek, en zeer bewust omgaan met de vraag "Aan wie stel ik welke vraag?". Dat is een subtiele vorm van differentiatie die veel impact kan hebben. Het hoeft niet altijd groots te zijn. Als het bewust gebeurt, kan iets vaak al veel in beweging zetten.

VERSCHILLEN DIE ERTOEF DOEN IN EEN LEERCONTEXT

Leerlingen kunnen op heel wat vlakken verschillen van elkaar. Drie aspecten blijken echt doorslaggevend wanneer je wil gaan differentiëren: het verschil in competenties tussen je leerlingen, het verschil in voorkeur en het verschil in ondersteuningsnoden.

Aan de basis van doeltreffende differentiatie ligt de onderzoekende hou-

ding van de leraar. Rekening houdend met die drie doorslaggevende aspecten, stelt die zich drie soorten vragen:

- *Wat kunnen mijn leerlingen al? Wat wil ik dat ze kunnen? Hoe overbruggen we dat?* (rekening houden met reeds aanwezige competenties)
- *Wat willen mijn leerlingen? Weet ik waar hun voorkeuren liggen? Hoe gaan ze het liefst aan de slag? Hoe zorg ik ervoor dat ze hun voorkeuren ook uitbreiden en nieuwe horizons verkennen?* (rekening houden, of dat bewust niet doen, met voorkeuren)
- *Wat hebben mijn leerlingen nodig om*

efficiënt aan de slag te gaan? (rekening houden met ondersteuningsnoden).

Eerst dus die verschillen tussen leerlingen inzake **competentie**, ofwel de beheersing van bepaalde inhouden. De ene drukt zich al wat vlotter uit in het Nederlands dan de andere. Dat hoeft op zich geen probleem te zijn. Je kan differentiëren op het vlak van competentie door een instructietafel te installeren in de klas voor leerlingen die nood hebben aan verlengde instructie na je basisinstructie. Evengoed kan je dat verschil op

Hoe kun je eenvoudig inspelen op verschillen in competentie tussen leerlingen?

Enkele tips:

- Werk met **spreekkaarten** bij groepsdebat en groepswork. Elke leerling heeft 3 spreekkaarten. Per keer dat hij het woord neemt, moet hij een kaart neerleggen. Zo krijgt iedereen gelijke spreekkansen.
- Geef een **voortaak** waarin basis-kennis van het vorige jaar herhaald wordt. Voor sommigen een opfrisser, voor anderen een stevige kluit. Maar de essentie zit opnieuw wat minder ver weg.
- Gebruik **exit tickets**. Laat leerlingen na de les de 3 belangrijkste zaken noteren die ze tijdens die les hebben opgestoken. Zo kan je zelf nagaan of jouw lessen wel het gewenste effect hebben. Maar evengoed kan je die *exit tickets* inzetten om bewust duo's te vormen. Je kunt hen ook aan het begin van de volgende les vragen om die 3 zaken opnieuw op te schrijven. Weten ze die nog?
- Geef sterk talige leerlingen **uitdagerende basisbronnen** om mee te werken. Of geef hun hetzelfde basismateriaal, maar met complexere opdrachten.
- Scherp de metacognitie van je leerlingen aan door een paar weken voor een definitieve deadline een **vrijwillige deadline** in te voeren. Wie zijn werk op dat moment indient, krijgt er dan 3 gegronde tips of regels feedback voor in de plaats.

voorhand al wegwerken aan de hand van een voortaak, waarin de leerstof van het jaar vooraf herhaald wordt. Iedereen komt op die manier met ongeveer dezelfde voorkennis aan de startlijn. We hebben het hier in eerste instantie over cognitieve competenties, maar minstens even belangrijk zijn metacognitieve competenties: zelfkennis en kennis over leren. Weten leerlingen hoe hun brein werkt? En ook: mogen ze taken kiezen, en zijn ze dan in staat om die taak te kiezen die zo goed mogelijk aansluit bij hun leernoden? Ook hier kan je aan het differentiëren slaan: de ene leerling heeft bij zelfstandige planning nu eenmaal meer ondersteuning nodig dan de andere.

Ten tweede zijn er de verschillen tussen je leerlingen wat betreft hun voorkeuren. Door daarop in te spelen, heb je de kans om je leerlingen sterker te motiveren voor je vak of les. Actief inspelen op **voorkeuren** kan in je les gebeuren op inhoudelijk vlak (leerlin-

gen verdiepen zich bijvoorbeeld in een stijlstroming naar keuze en stellen hun bevindingen voor aan hun klasgenoten), maar ook op strategisch-procedureel vlak (leerlingen kiezen zelf hoe ze aan de slag gaan: werken ze alleen of in groep, begeleid of zelfstandig?).

Tot slot is ook de nodige **ondersteuning** (*scaffolds*) voor je leerlingen van belang. Door hun de hulp te geven die nodig is, zolang die nodig is (en niet langer!) verhoog je hun efficiëntie. Mogelijke vormen van ondersteuning in je les zijn vertaalapps voor leerlingen die de woordenschat minder vlot beheersen, lijsten met vakterminologie, stappenplannen...

Drie aspecten van differentiatie dus, telkens met grote mogelijke effecten: inspelen op verschillen inzake competenties, voorkeuren en ondersteuning: snoden kan respectievelijk leiden tot meer leerwinst, een hogere motivatie en een verhoogde efficiëntie. Ongetwijfeld deed je al heel wat zaken in je les.

Honger naar meer?

Heb je zin om je nog meer te verdiepen in differentiatie? Samen met zijn collega Saskia Vandeputte ontwikkelde Jan Royackers de e-course *Leren Differentiëren in het Secundair Onderwijs*. Je vindt de e-course op www.lerendifferentieren.be.

Maar soms kan het gewoon handig zijn om een landkaart te hebben wanneer je op reis vertrekt: wat kunnen mijn leerlingen? Wat willen ze? Wat hebben ze nodig? Een soort handige mantra om je lessen voor te bereiden en waar nodig rekening te houden met de aanwezige verschillen.